

Antoni Olak

APEIRON Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego w Krakowie
antonio130@vp.pl <https://orcid.org/0000-0003-2877-8183>

Bożena Konecka-Szydelko

Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Rzeszowie
bozena.konecka@wsse.rzeszow.pl <https://orcid.org/0000-0001-8018-6973>

Maciej Maruszak

Podkarpacki Oddział Okręgowy Polskiego Czerwonego Krzyża w Rzeszowie
maciejmaruszak@gmail.com <https://orcid.org/0000-0002-0596-5560>

Układ z Schengen a bezpieczeństwo Polski

Wstęp

Idea układu z Schengen narodziła się w Saarbrücken, gdzie Francja i RFN podpisały porozumienie w sprawie ułatwienia swoim obywatelom przekraczania wspólnej granicy. Pomysł ten znalazł akceptację w krajach Beneluxu, które do niego przystąpiły. W 1995 r. do układu przystąpiły Hiszpania i Portugalia. Natomiast Grecja, Austria, Włochy, Norwegia, Szwecja, Finlandia, Dania i Islandia uzyskały status obserwatorów. Rzeczpospolita Polska do układu z Schengen przystąpiła 21 grudnia 2007 roku. Jest to porozumienie znoszące kontrolę osób przekraczających granice między członkowskimi państwami tego układu. Konsekwencją układu było rozszerzenie współpracy w zakresie bezpieczeństwa granic polityki azylowej jak również współpracy przygranicznej¹.

Obywatele 29 państw² należących do Strefy Schengen mogą bez obawy o procedury kontroli granicznej cieszyć się podróżami do pozostałych krajów

¹ <https://www.zadluzenia.com/strefa-schengen/#Jakiepdf//Strefy Schengen?> (dostęp: 16.01.2021).

² Tak zwane członkostwo częściowe w Strefie Schengen posiada także Wielka Brytania i Irlandia. Formalnie możemy powiedzieć o 26 krajach członkowskich Strefy Schengen: 22 z UE i 4 spoza, ale być może Autorzy uznali, że otwartość granicy Watykanu, San Marino i Monako oznacza członkostwo, co jest nadinterpretacją, ponieważ nie jest to członkostwo, a otwarte granice z państwem członkowskim, podobnie Gibraltar, o którym się zapomina.

członkowskich. Jednak otwarte granice to nie tylko przywilej, to także szereg obowiązków, które wypełniać muszą państwa należące do Strefy Schengen. Układ obejmuje wszystkich członków Unii Europejskiej. Swobodny przepływ osób wewnątrz tej strefy dotyczy nie tylko obywateli tych państw, ale wszystkich osób każdej narodowości, dowolnego obywatelstwa znajdujących się na terenie objętym porozumieniem, które przekraczają granice wewnętrzne. W sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa i porządku publicznego kontrola na granicach wewnętrznych jest tymczasowo przywracana.

W roku 2011 rozpoczęły się prace nad modyfikacją Układu, która dałaby możliwość pozwolenia państwom członkowskim na okresowe przywrócenie kontroli. Tu można zadać sobie pytanie: czy stan ochrony granicy wschodniej Polski ma wpływ na bezpieczeństwo krajów układu z Schengen. Wynikające z tego konsekwencje, co możemy obecnie stwierdzić, polityczne czy ekonomiczne mają zacieśnić współpracę jej wszystkich sygnatariuszy. Ścisła współpraca sądowa, policyjna, System Informacyjny Schengen (SIS), wizy, azyle, imigracja pozostają w bezpośrednim związku z bezpieczeństwem wszystkich krajów członkowskich.

Dzisiaj jest duża trudność w ocenie, by przewidzieć występujące zagrożenia, a otwarte granice sprzyjają ich rozprzestrzenianiu. Dlatego dzisiaj, szczególnie w tym trudnym okresie pandemii bezpieczeństwo nasze powinniśmy postrzegać w kategoriach większej współpracy i partnerstwa z krajami członkowskimi. Musimy w tym miejscu jednak powiedzieć, iż taka współpraca ma swoje konsekwencje. Tu zadajmy pytanie: Czy uszczelnienie granic wschodnich będzie oznaczało pogorszenie stosunków politycznych z naszymi sąsiadami na wschodzie? bo w ślad za tym mogą pojawić/a pojawiają się konsekwencje ekonomiczne – nawet i pogorszenie współpracy gospodarczej.

W tym materiale zajmiemy się zagadnieniami, które wynikają z rozwiązań układu z Schengen dotyczących bezpieczeństwa Polski. Przybliżymy te działania, które są naszymi problemami badawczymi:

- na rzecz ograniczenia nielegalnej imigracji;
- jaki mogą mieć wpływ na gospodarkę nielegalne działania, czyli przemyt;
- przynależność do Schengen podnosi bezpieczeństwo polityczne Polski przyjmującej rolę tak zwanego granicznego.

Krótką analizą omawianych w tym materiale zagadnień pozwoli spojrzeć na wiele kwestii w tym zakresie, a szczególnie dotyczących bezpieczeństwa Polski, jak również korzyści, ale i zagrożenia wynikających z przystąpienia do układu z Schengen.

Rysunek 1. Strefa Schengen

Źródło: https://pl..org/wiki/Uk%C5%82ad_z_Schengen (dostęp: 16.01.2021).

Jak wcześniej wskazano, jeśli chodzi o stan badań dotyczący określonej problematyki jest on początkowy, gdzie trzeba stwierdzić, iż tematyka ta nie często podawana jest analizie naukowej. Obok licznych publikacji odnoszących się głównie do opisu bezpieczeństwa, roli państw sprzymierzonych w Pakcie Północnoatlantycznym. Tu poddamy analizie tę kwerendę literatury, by dokonać dokładniejszej analizy problematyki zawartej w ukazanych przez nas treściach.

1. Ogólne rozumienie bezpieczeństwa w świetle Układu z Schengen

Od momentu zniesienia kontroli granic wewnętrznych państw członkowskich Schengen przepływ ludności stał się całkowicie swobodny, Polska stała się częścią wielkiego organizmu wspólnoty europejskiej, także w sensie fizycznym. Granica Rzeczypospolitej Polskiej od strony wschodniej (nasza zewnętrzna granica) stała się granicą wspólną dla wszystkich jej członków, tak jak i nasze bezpieczeństwo. Trzeba wiedzieć, iż naruszenie tej granicy, będącej granicą zewnętrzną wspólnoty, automatycznie staje się bezpośrednim zagrożeniem dla całej wspólnoty i wszystkich jej członków.

Polityka bezpieczeństwa Polski jest niezmienna w aspekcie celów, które wiążą się z ochroną suwerenności i niezawisłości Rzeczypospolitej, utrzymaniem nienaruszalności granic i integralności terytorium kraju. Tu też przypomnimy, iż polityka państwa służy zapewnieniu bezpieczeństwa obywateli Polski, podstawowych praw wolności i praw człowieka oraz demokratycznego porządku w kraju, stworzeniu stabilnych warunków do cywilizacyjnego i gospodarczego rozwoju Polski, a także wzrostu dobrobytu jej obywateli, a dalej ochronie dziedzictwa narodowego i tożsamości narodowej, realizowaniu sojuszniczych zobowiązań oraz obronie i promowaniu interesów państwa polskiego, z Konstytucji Rzeczypospolitej Polski.

Widząc i rozumiejąc dzisiaj potrzebę zmian w wielu dziedzinach, trzeba powiedzieć, że w Europie pojawiły się nowe, bardzo duże globalne wyzwania. Są one związane są z niestabilnością i napięciami wywoływanymi przez szerzący się terroryzm międzynarodowy i proliferację broni masowego rażenia. Polska, jako członek wspólnoty europejskiej, jest bezpośrednio narażona na wynikające z tego zagrożenia „Wyzwania dla bezpieczeństwa wiążą się przede wszystkim z osłabianiem możliwości regulacyjnych państw i organizacji międzynarodowych, pogłębiającą się różnicą poziomu rozwoju i życia między krajami bogatymi i biednymi, rosnącą na tym tle frustracją i niezadowoleniem społecznym. Zapóźnienia rozwojowe, ubóstwo, degradacja środowiska naturalnego, epidemie groźnych chorób, niekontrolowane migracje i napięcia etniczne”³.

Istota zachodzących zmian w naszym środowisku bezpieczeństwa ulega przeobrażeniom, a zagrożenia klasyczne, czyli inwazja zbrojna bardzo się zmniejszają, a rosną zagrożenia nietypowe. Te nowe źródła zagrożeń są również bardzo trudne do zidentyfikowania, gdyż za nimi kryją się/występują podmioty pozapaństwowe. Mogą one uderzać bezpośrednio w bezpieczeństwo naszych obywateli, w organy państwa, w jakże często kluczowe dla sprawnego funkcjonowania państwa. Dlatego wymagają bardzo uwagi, a należy nie zapomnieć o jakże ważnym zadaniu monitorowania sytuacji pod kątem zagrożeń tradycyjnych.

Polska polityka bezpieczeństwa szczególnie nacisk kładzie na zacieśnianie współpracy międzynarodowej, wzmacnianie roli prawa międzynarodowego i instytucji wielostronnych. Międzynarodowe instytucje dopasowują obecnie swoje metody działania do nowych wyzwań. Bardzo istotne znaczenie dla bezpieczeństwa Polski ma zachowanie klasycznych funkcji obronnych Sojuszu Północnoatlantyckiego i adaptacja do wykonywania zadań niezbędnych dla globalnej stabilizacji. Polska kontynuuje politykę aktywnego zaangażowania w sprawę utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa, i to w skali regionalnej. Jakże ważnym jest współistnienie w nowych warunkach Międzynarodowych i zapewnianie bezpieczeństwa państwa, co wymaga zwiększonej aktywności w sferze polityki zagranicznej. Tu zaś głównym celem polityki zagranicznej powinno być kształtowanie sprzyjającego

³ <http://stosunki-miedzynarodowe.pl/bezpieczenstwo/1052-perspektywy-tworzenia-i-doskonalenia-zintegrowanego-modelu-zarzadzania-bezpieczenstwem-panstwa-w-swietle-yna-miki-wspol.-zagrozen?pdf>, „Perspektywy tworzenia i doskonalenia zintegrowanego modelu zarządzania bezpieczeństwem państwa w świetle dynamiki współczesnych zagrożeń” (dostęp: 16.01.2021).

międzynarodowego środowiska bezpieczeństwa Polski. Najważniejsze zadania w tym zakresie to⁴:

- kontynuować sprawności sojuszniczych mechanizmów współpracy;
- utrzymywać stosunki z partnerami, w tym przede wszystkim z państwami sąsiednimi;
- dbać i stać na straży skuteczności międzynarodowego prawa i instytucji międzynarodowych;
- kontynuować i wspierać procesy transformacji w Europie Wschodniej i Południowej;
- wzmacniać kontrolę i jej mechanizmy z zakresu nierozpowszechniania broni masowego rażenia i „środków jej przekazywania”;
- starania na forum międzynarodowym na rzecz ochrony środowiska naturalnego;
- udział i gotowość w akcjach zapobiegania konfliktom i utrzymania pokoju;
- a także udział w działaniach na rzecz promocji demokracji i poszanowania praw człowieka.

Konkludując, musimy wiedzieć, iż ochrona granic jest jedną z podstawowych funkcji państwa. Skuteczne realizowanie bardzo determinuje poziom bezpieczeństwa publicznego. Współczesne studia nad bezpieczeństwem państwa dotyczą bardzo szerokiego spektrum jego dziedzin. Bezpieczeństwo granic jako element bezpieczeństwa publicznego nie znajduje się raczej w centrum tego nurtu. Korzystając z metody case study, my, autorzy tego artykułu analizujemy współpracę transgraniczną w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa granic, jaka jest dotychczas w ramach kooperacji Polski, Czech, Słowacji oraz Węgier, czyli Grupy Wyszehradzkiej (ang. the Visegrad Four, V4, także: Trójkąt i Czworokąt Wyszehradzki).

2. Układ z Schengen a bezpieczeństwo ekonomiczne

Dobre podstawy gospodarcze to bezpieczeństwo i demokratyczna stabilność każdego państwa. Gospodarka wytwarza konieczne składniki stabilności państwa i stanowi przesłanki jego międzynarodowej pozycji, jako odpowiedniego sojusznika i partnera: „Stabilny wzrost gospodarczy oraz rozwój technologiczny należą do najważniejszych czynników zapewniających ogólne bezpieczeństwo państwa oraz niezbędne składniki jego potencjału obronnego. Istotnymi elementami gospodarczej sfery bezpieczeństwa państwa są również obrót towarami i usługami o znaczeniu strategicznym, kierunek rozwoju przemysłu obronnego oraz bezpieczeństwa energetycznego, a także zapewnienie bezpieczeństwa technologicznego”⁵.

Stało się oczywistością, iż po zniesieniu kontroli na granicach wewnętrznych nastąpi bardzo szybki wzrost działalności gospodarczej, przede wszystkim w strefach

⁴ Ibidem.

⁵ S. Koziej, *Strategie Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 2003 i 2007 roku*, Warszawa 2008 r., skrypt internetowy: www.Koziej.pl (dostęp: 15.01.2021).

przygranicznych. Od pierwszego dnia wejścia do strefy Schengen przestała istnieć bariera w transporcie drogowym, tj. kontrola graniczna. Tak więc rozszerzenie strefy Schengen jest rzeczywistym stanem promującym zasadę stanowiącą podwaliny wspólnego rynku Wspólnoty Europejskiej, a więc wprowadzeniem zasady swobodnego przepływu towarów. Zniesienie kontroli granicznej na granicy Polski z Niemcami, Litwą, Czechami i Słowacją pociągnęło za sobą wiele zmian infrastrukturalnych i organizacyjnych. Wymogi Schengen nakazują usunięcie wszelkich przeszkód utrudniających swobodny przejazd przez granicę. Na granicy zachodniej i południowej Polski znacząco przebudowana została infrastruktura na przejściach granicznych. W portach lotniczych, gdzie kontrolę graniczną na lotniskach zniesiono 30 marca 2008 r., wprowadzono rozdzielność ruchu pasażerskiego na loty w ramach strefy Schengen i poza strefę Schengen⁶.

3. Ograniczenie i zahamowanie przemytu oraz jego wpływ na gospodarkę

Zjawisko przemytu stanowi duże zagrożenie dla bezpieczeństwa ekonomicznego Polski. Zagrożenie ekonomiczne to stan, w którym państwo nie może przeciwstawić się oddziaływaniom wewnętrznym i zewnętrznym, a które uniemożliwiają rozwój gospodarczy zgodny z ustalonym kierunkiem i tempem, a tym samym osłabiają potencjał gospodarki każdego Państwa. Interpretując definicję przemytu, która określa, iż jest to: przewożenie, przenoszenie albo przesyłanie przez granicę (wbrew przepisom prawa), ludzi, zwierząt, pieniędzy lub innych towarów i rzeczy. Surowo zwalczany przez społeczność międzynarodową, a także poszczególne państwa jest przemyt materiałów radioaktywnych, niebezpiecznych odpadów, środków odurzających i psychotropowych, broni, amunicji, kradzionych samochodów, dzieł sztuki, zwierząt chronionych, nielegalnych imigrantów, alkoholu, papierosów⁷.

Ten proceder rodzi możliwość łatwego i szybkiego zarobku. Te możliwości bardzo szybkiego wzbogacenia się są tak duże, że wciąż pojawiają się ludzie, którzy podejmują ryzyko otrzymania kary. Przestępczość przemytnicza, która zaczyna przybierać znaczne rozmiary, ma bardzo wysoce niekorzystny wpływ na bezpieczeństwo ekonomiczne każdego Państwa, nie tylko Polski. Zjawisko to jest znane od dawien dawna, można rzec, stare jak świat, a trzeba pamiętać, że przestępczość przemytnicza, czyli niekontrolowany przepływ ludzi i towarów przez granicę państwa w skali masowej wpływa znacznie na bezpieczeństwo ekonomiczne państwa.

Przemycem zajmują się pojedyncze osoby zamieszkałe na obszarach przygranicznych i są określane powszechnie, jako „mrówki”⁸. Jednakże przemyt ma też często charakter przestępczości zorganizowanej i na znacznie większą skalę. Podsumowując problem przestępczości przemytniczej, można zauważyć, że natężenie tego zjawiska maleje bądź wzrasta w zależności od koniunktury gospodarczej. Największą

⁶ Ibidem.

⁷ <https://www.pwc.pl/pl/pdf/szara-strefa-2016.pdf> (dostęp: 16.01.2021).

⁸ Ibidem.

popularnością wśród przemyconych towarów w Europie cieszą się⁹: alkohol, papierosy, samochody, silniki, przyczepy samochodowe, płyty, kasety, odzież, obuwie.

W przypadku znacznej liczby przestępstw przemytu Polska stanowi jedynie państwo tranzytowe *określonych towarów*. Służba Celna została utworzona na podstawie ustawy z dnia 24 lipca 1999 roku o Służbie Celnej, która reguluje zasady funkcjonowania administracji, a także określającej zakres uprawnień funkcjonariuszy celnych¹⁰. „Służba Celna działa w trzech obszarach (cła, akcyzy, gier i zakładów wzajemnych) oraz wypełnia trzy podstawowe funkcje:

- pobiera cła i podatki do budżetu państwa;
- chroni obywateli Polski i UE przed napływem niebezpiecznych towarów oraz niekontrolowanym wywozem dóbr kultury;
- przez ułatwienia w handlu wspiera przedsiębiorstwa prowadzące działalność zgodnie z przepisami prawa¹¹.

Funkcja ochronna Służby Celnej obejmuje przede wszystkim kontrolę towarów przywożonych do Polski oraz do UE przez obywateli i przedsiębiorców, a także zatrzymywanie towarów, które stwarzają zagrożenie dla zdrowia konsumentów. Do takich towarów można zaliczyć między innymi:

- towary niespełniające norm sanitarnych i technicznych;
- narkotyki;
- odpady itp.

Zwalczanie przemytu na lądzie, morzu oraz na międzynarodowych lotniskach dotyczy także podróbek oryginalnych i markowych towarów, towarów „pirackich”, lekarstw, substancji toksycznych, broni, dzieł sztuki i dóbr kultury, okazów dzikich zwierząt i roślin zagrożonych wyginięciem, a także wyrobów z nich (np. ze skóry krokodyli, węży, wyroby z kości słoniowej, części rafy koralowej, muszle, kawior) itd.¹².

4. Bezpieczeństwo sanitarne – ochrona sanitarna granic

Dzisiejsze zagrożenia bezpieczeństwa społeczeństwa są czymś znacznie bardziej niebezpiecznym niż niedawno spotykane i wymienić można ich wiele, ale my wskażemy te, które są szczególnie niebezpieczne i nieprzewidywalne, a zaliczyć do nich można bioterroryzm i agroterroryzm.

Bioterroryzm polega na użyciu czynników biologicznych (środków bioterro-rystycznych), takich jak bakterie, wirusy, grzyby lub toksyny w celu spowodowania choroby lub śmierci. Jest to zamierzone wykorzystanie czynników biologicznych, takich jak chorobotwórczych mikroorganizmów, pasożytniczych wyższych organizmów lub ich toksyn.

⁹ Ibidem.

¹⁰ Ustawa z dnia 24 lipca 1999 r. o Służbie Celnej (Dz. U. Nr 72, poz. 802 ze zm.).

¹¹ L. Sidorowicz, *Kontrola graniczna a bezpieczeństwo ekonomiczne państwa (wybrane aspekty)*, [w:] *Bezpieczeństwo publiczne a ochrona granicy państwowej RP*, A. Konopka, WSAP im. Stanisława Staszica, Białystok 2010, s. 58.

¹² Ibidem, s. 58–59.

Agroterroryzm – czyli rolniczy bioterroryzm. Jest to zagrożenie, jakie wrogi kraj lub pojedynczy terrorysta bądź ich grupa może stworzyć dla naszego bezpieczeństwa, wykorzystując w tym celu:

- agrofagi – choroby i szkodniki roślin i chwasty;
- wirusy, bakterie i toksyny chorobotwórcze dla zwierząt hodowlanych;
- genetycznie zmodyfikowane organizmy roślinne lub zwierzęce o niepożądanych cechach, co sprawia, że wytworzone z nich produkty rolno-spożywcze nie nadają się do spożycia.

Możliwe zagrożenie stanowi żywność modyfikowana genetycznie. Z użyciem techniki inżynierii genetycznej można obecnie uzyskiwać produkty wzbogacone o nowe geny odpowiedzialne np. za ekspresję toksyn. I tak np. zmodyfikowane banany albo sałata wyposażone w takie geny mogą być skutecznie wykorzystane w ataku terrorystycznym¹³.

W Unii Europejskiej, by chronić się przed zagrożeniami bioterroryzmu w Listopadzie 2001 ustanowiono Komitet ds. Bezpieczeństwa Zdrowia. Komitet ten zajmuje się nadzorem i koordynacją oraz konsultacjami w zakresie reagowania i przeciwdziałaniu na zagrożenia związane z bioterroryzmem. Następnym dokumentem był program współpracy w sprawie gotowości i reagowania w przypadku ataków z użyciem czynników biologicznych czy też chemicznych. Utworzono specjalny zespół zadaniowy. Do najważniejszych działań w ramach tego programu należy opracowywanie i rozpowszechnianie wytycznych klinicznych UE na temat substancji biologicznych, które mogą być używane do prowadzenia działalności terrorystycznej.

Od 2003 roku częścią jednostki ds. zagrożeń dla zdrowia Komisji Europejskiej jest specjalny zespół zadaniowy: *Dla zapewnienia optymalnej koordynacji gotowości na skalę światową oraz tworzenia strategii reagowania na sytuacje kryzysowe, a także w celu łagodzenia skutków takich sytuacji pod względem zagrożeń, jakie stanowi dla zdrowia publicznego terrorizm biologiczny, chemiczny i nuklearny, UE współpracuje z wieloma krajami partnerskimi oraz ze Światową Organizacją Zdrowia (WHO). Na bieżąco śledzi również zagrożenia zdrowotne związane z bioterroryzmem, migracją ludności, transportem zwierząt lub przewozem towarów z terenów objętych epidemiami albo z katastrofami ekologicznymi na wielką skalę. W celu zintensyfikowania monitoringu Komisja Europejska uruchomiła system skanujący MediSys (Medical Intelligence System). Jego zadaniem jest przeglądanie witryn zawierających doniesienia na temat ochrony zdrowia i automatyczne sporządzanie listy zagrożeń wraz z oceną ich stopnia*¹⁴.

Weterynaryjna Kontrola Graniczna jest to ochrona kraju przed przenikaniem spoza granic Polski zakaźnych chorób zwierząt oraz środków szkodliwych. Od 1 maja 2004 roku Inspekcja Weterynaryjna dokonuje kontroli na podstawie ustawy z dnia 27 sierpnia 2003 roku o weterynaryjnej kontroli granicznej¹⁵, która ma na celu

¹³ Ibidem, s. 67.

¹⁴ Ibidem, s. 68–69.

¹⁵ Ustawa z 27 sierpnia 2003 r. o weterynaryjnej kontroli granicznej (Dz. U. 2003, nr 165, poz. 1590 ze zm.).

ochronę kraju oraz innych państw UE przed przenikaniem zakaźnych chorób zwierząt i wszelkich czynników (chemicznych, mikrobiologicznych i innych), które stanowią zagrożenie dla zdrowia publicznego i zdrowia zwierząt w produktach pochodzenia zwierzęcego i paszach.

Fitosanitarna kontrola graniczna towarów importowanych na obszar Polski prowadzona jest przez pracowników granicznych podczas kontroli fitosanitarnych. Jednostki te podlegają Państwowej Inspekcji. Ich zadanie polega na dokonywaniu kontroli fitosanitarnej roślin, produktów roślinnych lub przedmiotów, wprowadzanych na terytorium Polski i UE z państw trzecich, a także środków transportu, służących do ich przewozu. Celem tych kontroli jest niedopuszczenie do wprowadzenia na terytorium naszego kraju oraz innych państw UE organizmów szkodliwych, mogących spowodować straty ekonomiczne w uprawach rolnych, sadowniczych, leśnych i szklarniowych¹⁶.

5. Nielegalna migracja

Nielegalna migracja sięga bardzo daleko w przeszłość, jest zjawiskiem globalnym. Wpływ na tę sytuację ma obecnie rysująca się od lat dysproporcja rozwojowa pomiędzy krajami stanowiącymi cel migracji, a krajami, z których pochodzą migranci. Różnice te dotyczą w szczególności uwarunkowań: *społeczno-ekonomicznych, polityki socjalnej, poszanowania praw człowieka*.

Proces nielegalnej migracji najbardziej dotyczy bardzo wielu obywateli państw afrykańskich, gdzie toczą się wojny i walki plemienne, panuje reżim dyktatorski, bezprawie, ludzie żyją w skrajnej biedzie i ubóstwie. Narażeni są również obywatele państw azjatyckich, którzy podejmują decyzje o emigracji zarówno z przyczyn politycznych (Afganistan), łamania praw człowieka (Chiny), jak i ekonomicznych (Wietnam), a także religijnych (Indie, Irak, Iran) oraz obywatele Ameryki Południowej i Środkowej, którzy migrują z powodu skrajnej biedy, jak i przyczyn politycznych, np. rządów dyktatorskich. Zachodnia i północna Europa oraz Ameryka Północna to państwa napływu imigrantów. Są to państwa, gdzie przestrzega się praw człowieka, nadaje obywatelom prawa socjalne, jest stabilizacja gospodarcza, imigranci mają prawo do spokojnego i bezpiecznego życia. Szacuje się, że 5 do 8 milionów migrantów przebywa bez dokumentów na terenie Europy, z czego w Polsce około 100 do 150 tysięcy. Natomiast każdego roku do UE dociera kolejne 300 do 350 tysięcy nielegalnych imigrantów¹⁷.

Centralne położenie Polski w Europie powoduje szczególne zainteresowanie Polską zarówno organizatorów przetrzutu przez granicę, jak i nielegalnych migrantów. „Zjawisko przetrzutu cudzoziemców do Polski lub przez jej terytorium do 1991 r. było znikome. Sytuacja zmieniła się w wyniku zmian polityczno-gospodarczych w Europie Środkowo-Wschodniej z początkiem lat dziewięćdziesiątych. Od 1992

¹⁶ Ustawa z dnia 26 czerwca 2003 roku o nasiennictwie (Dz. U. 2003, nr 137, poz. 1299).

¹⁷ Z. Trejnis, *Migracje a bezpieczeństwo granicy państwa*, [w:] *Bezpieczeństwo granic Rzeczypospolitej Polskiej*, A. Konopka, G. Sobolewski (red.), WSAP im. Stanisława Staszica, Białystok 2011, s. 216.

roku obserwuje się zwielokrotnienie i nasilenie przerzutu obywateli państw trzecich przez terytorium Polski. Np. w 2018 r. Straż Graniczna zatrzymywała grupy liczące 10 i powyżej osób. Wśród zatrzymanych dominowali Azjaci. Najwięcej zatrzymano Afgańczyków, w dalszej kolejności: Wietnamczyków, Irakijczyków, Rumunów¹⁸.

Rozwój współpracy międzynarodowej, a także nasilający się ruch ludności oraz towarów stwarza wiele zagrożeń dla bezpieczeństwa państwa, w tym ekonomicznego. Do najbardziej istotnych zagrożeń możemy zaliczyć przemyt towarów i ludzi oraz wszelkie zagrożenia sanitarne. Problem ten wpływa bardzo negatywnie na interesy ekonomiczne, mimo wszystko na pozostałe państwa członkowskie Unii Europejskiej. Skuteczna ochrona polskiej granicy państwowej (jednocześnie granicy zewnętrznej strefy Schengen) dotyczy nie tylko czynności realizowanych przez służby graniczne, lecz pośrednio jest także w kręgu zainteresowania innych służb państwowych i zagranicznych. Te wielopłaszczyznowe wspólne działania służb gwarantuje skuteczną ochronę narodową i wspólnotowych interesów gospodarczych.

6. Układ z Schengen a inne sfery bezpieczeństwa

Dzisiaj Polska bardzo dynamicznie rozwija wewnętrzny system kontroli eksportu towarów, usług i technologii o znaczeniu strategicznym. Skuteczne działanie tego systemu wymaga skonsolidowanej współpracy wszystkich właściwych urzędów, służb i agencji, jak również konieczności wymiany informacji pomiędzy zainteresowanymi przedsiębiorstwami a administracją rządową.

Bezpieczeństwo energetyczne Polski wymaga prowadzenia zasadnej polityki importu nośników energii, która zmniejszy strukturalne uzależnienie zewnętrzne naszego kraju. Dla bezpieczeństwa energetycznego państwa ważna jest również infrastruktura i jej stan techniczny oraz sprawność obiektów i systemów transportu, przesyłu i dystrybucji paliw i energii oraz stan zapasów¹⁹. Należy pamiętać, iż integralną częścią systemu bezpieczeństwa narodowego jest własny przemysł obronny. Przyjętą zasadą polskiej polityki bezpieczeństwa w tym zakresie jest posiadanie nowoczesnego przemysłu obronnego, stanowiącego jeden z podstawowych, obok Sił Zbrojnych, czynników zapewnienia niezawisłości państwa oraz niezbędną przesłankę realizacji jego strategii bezpieczeństwa. Działania na rzecz utrzymania właściwego stanu polskiej infrastruktury są jednym z warunków zapewnienia odpowiedniego potencjału obronnego i bezpieczeństwa kraju, zarówno wewnętrznego, jak i zewnętrznego²⁰.

Najważniejszym zadaniem dla rządzących jest przygotowanie odpowiedniej liczby logistycznych ośrodków w centrum kraju oraz przede wszystkim na jego granicach, obu granicach. Aby zapewnić bezpieczeństwo ekologiczne Polska musi prowadzić działania na rzecz ochrony środowiska. Kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju, należy zachować równowagę przyrodniczą, a także trwałość podstawowych

¹⁸ L. Sidorowicz, op. cit., s. 73.

¹⁹ Ibidem.

²⁰ Ibidem.

procesów przyrodniczych w biosystemie, a także wdraża system bezpieczeństwa biologicznego. Jak wiemy z informacji dostępnych z mediów, Polska aktywnie uczestniczy we współpracy międzynarodowej na rzecz ochrony środowiska, głównie w kontekście transgranicznego przepływu zanieczyszczeń powietrza, skutków awarii transportowych i przemysłowych oraz zanieczyszczenia wód granicznych. Polska bierze udział we współpracy regionalnej i realizacji programów działania wypracowanych przez UE, ONZ oraz OECD (Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju – OWGiR).

Polska aktywnie uczestniczy w rozwiązywaniu globalnych problemów ekologicznych, a także wypełnia przyjęte na siebie zobowiązania międzynarodowe w tej dziedzinie. Edukacja obywatelska jest istotnym warunkiem demokratycznej stabilności i trwałego bezpieczeństwa państwa w świecie podlegającym przyspieszonym procesom modernizacji i globalizacji. Państwo tworzy warunki do podnoszenia poziomu ogólnej edukacji społeczeństwa Polski oraz wykształcenia specjalistycznego, które zapewniają nam udział w badaniach naukowych i w światowym postępie technologicznym. Zadanie to polega na kształceniu wysokiej klasy specjalistów na potrzeby obronności i bezpieczeństwa Polski. Sprawą priorytetową jest rozwój różnorodnych form edukacji obywatelskiej (w tym kształtowanie postaw antyterrorystycznych), tak by społeczeństwo było wrażliwe na potrzeby bezpieczeństwa państwa związane z nowymi rodzajami wyzwań i zagrożeń. Dużą rolę mają tu do odegrania publiczne media, organizacje samorządowe oraz pozarządowe.

Podsumowanie

Otwarcie granic wewnętrznych pomiędzy państwami członkowskimi strefy Schengen niesie wymierne korzyści dla zwykłych ludzi, którzy teraz mogą swobodnie się przemieszczać bez kontroli granicznych.

Jednakże swobodne poruszanie się w granicach wewnętrznych jest nierozłącznie związane ze zwiększeniem kontroli na zewnętrznych granicach Schengen tak, aby skutecznie przeciwdziałać handlowi ludźmi i narkotykami, zorganizowanej przestępczości, nielegalnej imigracji i terroryzmowi.

Kraje Schengen współpracują ze sobą w obszarze utrzymania porządku publicznego i wymiaru sprawiedliwości, aby zwiększyć bezpieczeństwo w Europie. Obywatele europejscy mają prawo do życia w wolności w dowolnym miejscu strefy Schengen, bez obawy przed prześladowaniami lub przemocą. Jednakże przestępczość międzynarodowa i terroryzm to zjawiska, które budzą obawy wielu współczesnych Europejczyków.

Swoboda przemieszczania się osób wewnątrz strefy Schengen sprawia, że zagadnienia bezpieczeństwa w państwach członkowskich nabierają coraz większego znaczenia, tym bardziej, że rządy państw członkowskich nie kontrolują już wewnętrznych granic UE. Aby zrekompensować brak kontroli wewnątrz Unii, konieczne jest wprowadzenie dodatkowych zabezpieczeń na jej zewnętrznych granicach. Ponieważ z prawa do swobodnego przemieszczania się wewnątrz strefy mogą

korzystać również przestępcy, to narodowe służby Policji i władze sądowe muszą ze sobą współpracować, aby zwalczać przestępczość międzynarodową.

Przedstawione w tym materiale rozważania na temat wpływu Układu z Schengen na bezpieczeństwo Polski zwracają uwagę na złożoność tej problematyki, jaka wiąże się z wdrażaniem doktryn oraz zasad w stosunkowo nowej mimo wszystko rzeczywistości ustrojowo gospodarczej, co niejednokrotnie praktyka zmusza do korzystania z rozwiązań przyjętych i sprawdzonych w innych krajach. Dotyczy to zwłaszcza prawnych form w wielu dziedzinach naszego życia.

Abstrakt

Układ z Schengen a bezpieczeństwo Polski

Idea układu z Schengen narodziła się w Saarbrücken, gdzie Francja i Niemcy podpisały porozumienie ułatwiające ich obywatelom przekraczanie wspólnej granicy. Pomysł ten został zaakceptowany w krajach Beneluksu, które do niego dołączyły. W 1995 r. do porozumienia przystąpiły Hiszpania i Portugalia. Natomiast status obserwatora uzyskały Grecja, Austria, Włochy, Norwegia, Szwecja, Finlandia, Dania i Islandia. Rzeczpospolita Polska przystąpiła do Układu z Schengen 21 grudnia 2007 r. Niniejszy materiał będzie częściowo odpowiedzią na często zadawane pytanie: Jaki jest wpływ rozwiązań z Schengen na codzienne życie obywateli. Jest to umowa znosząca kontrolę osób przekraczających granice między państwami członkowskimi tej umowy. Konsekwencją porozumienia było rozszerzenie współpracy w zakresie bezpieczeństwa granic, polityki azylowej i współpracy transgranicznej.

Słowa kluczowe: zrozumienie, współpraca, bezpieczeństwo granic, azyl

Abstract

Schengen layout and Polish security

The idea of the Schengen agreement was born in Saarbrücken, where France and Germany signed an agreement to make it easier for their citizens to cross the common border. This idea was accepted in the Benelux countries that joined it. In 1995. Spain and Portugal joined the agreement. In contrast, Greece, Austria, Italy, Norway, Sweden, Finland, Denmark and Iceland have obtained observer status. The Republic of Poland entered the Schengen Agreement on December 21, 2007. This material will partially answer a frequently asked question: What is the impact of the Schengen solution on the everyday life of citizens. It is an agreement abolishing checks on persons crossing the borders between the member states of this agreement. The consequence of the agreement was the expansion of cooperation in the field of border security, asylum policy and cross-border cooperation.

Keywords: understanding, cooperation, border security, asylum

References

1. <http://stosunki-miedzynarodowe.pl/bezpieczenstwo/1052-perspektywy-tworzenia-i-doskonalenia-zintegrowanego-modelu-zarządzania-bezpieczenstwem-panstwa-w-swietle-dynamiki-wspolczesnych-zagrozen?start=1> (dostęp: 14.01.2021).
2. <https://kuriergalicyjski.com/spoleczenstwo/rozmowy-/pom.-strefy-schengen-to-wciaz-jest-granica> (dostęp: 16.01.2021).
3. <https://www.pwc.pl/pl/pdf/szara-strefa-2016.pdf> (dostęp: 16.01.2021).
4. https://www.zadluzenia.com/strefa-schengen/#Jakiepdf//Strefy_Schengen? (dostęp: 16.01.2021).
5. Koziej S., *Strategie Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 2003 i 2007 roku*, Warszawa 2008 r., skrypt internetowy: www.Koziej.pl (dostęp: 15.01.2021).
6. Olak A., Labuzik M., *Europejska Unia. Wybrane Temy*. WSBIP w Ostrowcu Św. 2013.
7. Sidorowicz L., *Kontrola graniczna a bezpieczeństwo ekonomiczne państwa (wybrane aspekty)*, [w:] *Bezpieczeństwo publiczne a ochrona granicy państwowej RP*, A. Konopka (red.), Wyższa Szkoła Administracji Publicznej im. Stanisława Staszica, Białystok 2010.
8. Trejnis Z., *Migracje a bezpieczeństwo granicy państwa*, [w:] *Bezpieczeństwo granic Rzeczypospolitej Polskiej*, A. Konopka, G. Sobolewski (red.), WSAP im. Stanisława Staszica, Białystok 2011, s. 216.
9. Tyrała P., Olak A., *Prakseologia w edukacji dla bezpieczeństwa*, AMELIA, Rzeszów 2012.
10. Ustawa z 27 sierpnia 2003 r. o weterynaryjnej kontroli granicznej (Dz. U. 2003, nr 165, poz. 1590 ze zm.).
11. Ustawa z dnia 24 lipca 1999 r. o Służbie Celnej (Dz. U. Nr 72, poz. 802 ze zm.).
12. Ustawa z dnia 26 czerwca 2003 roku o nasiennictwie (Dz. U. 2003, nr 137, poz. 1299).